

'One Person One Gun'

L. Polman, Sierra Leone*

Om te beklijven heeft iedere vrede zijn eigen, unieke voorwaarden, afhankelijk van de manier waarop een conflict eindigde: door militaire overwinning, dankzij vredesonderhandelingen, of door buitenlands militair ingrijpen. Maar hoe het einde ook kwam, demobilisatie en ontwapening moeten volgen.

In Somalië begin jaren negentig vond Amerika van niet. Amerikaanse interventie in de Somalische burgeroorlog was door de VN-Veiligheidsraad gezegend in de veronderstelling dat de US Army de woestijnclans dan natuurlijk ook zou ontwapenen. Mis: de Amerikanen wilden de confrontatie met de clans niet aan. 'Voor een Somaliër,' smoesde de Amerikaanse vertegenwoordiger in Somalië, 'zijn er drie dingen echt belangrijk: zijn vrouw, zijn kameel en zijn geweer. Het recht om een wapen te bezitten zit de Somaliër diep in de ziel. Als een buitenlander dreigt zijn wapens af te nemen, zal hij onmiddellijk 'nooit

van mijn leven' roepen. Gedwongen ontwapening zou door de Somaliërs als regelrecht kolonialisme worden gezien.' De oorlog in Somalië duurt tot de dag van vandaag voort.

In Haïti, waar na een invasie van het Amerikaanse leger de bevolking nog steeds door gewapende militia werd geterroriseerd, vertikten de Amerikanen het ook om de boeven te ontwapenen. Toen ik GI's in Haïti naar de Amerikaanse plannen daaromtrent vroeg, wierpen ze me medelijdende blikken toe. 'Ontwapenen kan helemaal niet' zeiden ze. 'De meeste dorpen zijn tot het droge seizoen niet eens meer te bereiken. Wegen zijn weggespoeld en we hebben niet genoeg paarden en motorfietsen om er te komen. En als we er zijn zouden we huiszoekingen moeten doen. Met kleine teams duizenden, tienduizenden, huizen en hutten uitkammen, en in iedere hut heb je het idee dat je bij

Stiefbeen en zoon binnenloopt.' En met de toevoeging 'Get real' kon ik indrukken.

In Sierra Leone geen Amerikaanse militairen. Hier een VN-vredesmissie, bemand door soldaten bijna uitsluitend uit derdewereldlanden. Na zes jaar bloedige burgeroorlog wist de VN vredesbesprekingen op gang te krijgen. De onderhandelingen zouden vijf jaar duren, maar toen lag er wel een akkoord op tafel waarin alledrie de strijdende partijen toezegden vrijwillig te ontwapenen. In een door buitenlandse donoren gefinancierd demobilisatieprogramma werden krijgers uit de bush naar door VN-blauwhelmen beveiligde opvangkampen gelokt met het vooruitzicht op drie maaltijden per dag en een lekvrij dak boven hun hoofd. Grotere attracties nog waren de 150 US\$ per ingeleverd wapen die klaarlag en de gratis cursussen autotechniek, kleermaken en computervaardigheid die de

* Mevrouw Polman, journalist en documentairemaker voor onder meer de VPRO, schreef artikelen voor de Volkskrant, NRC Handelsblad en Vrij Nederland. Haar bezoek aan de VN-operatie in Rwanda (1995) gaf haar leven een beslissende wending. Polmans derde boek, 'k Zag twee beren' bevat het verslag daarvan.

Thans bevindt ze zich in Sierra Leone en doet in columns en verhalen verslag van deze - voor velen onbekende - VN-operatie. Voor meer informatie: www.rozenbergps.com/polman

reïntegratie van de rebellen, op hol geslagen regeringssoldaten en Kamajor bush-krijgers moesten versoepelen.

Het Sierra Leonese ontwapeningsprogramma is deze zomer voltooid. Tijd voor terugblikken en lessen leren voor ontwapeningsprogramma's in toekomstige post-oorlogsgebieden. In een feestelijk gepresenteerd evaluatierapport constateert de voornaamste donor, de Wereldbank, dat de Westerse financiers van het programma niet altijd betrouwbaar waren. Een aantal trok zich tussentijds zomaar uit het programma terug, omdat ze bij nader inzien toch maar liever niet met hulp aan strijders geassocieerd werden.

De VN-blauwhelmen en UN-Milobs (Military Observers) die de kampen en de ingeleverde wapens bewaakten, krijgen ook een onvoldoende van de Wereldbank. De VN-lidstaten die de troepen beschikbaar stelden hadden vaak zulke kortdurende contractjes bedongen dat de deelname als symbolisch, eerder dan zinvol gezien moet worden. De Wereldbank beveelt de VN aan om voortaan niet alleen langerlopende contracten te bedingen, maar ook om daarbij te vragen of de lidstaten zo goed willen zijn soldaten te sturen die behalve hun eigen Urdu, Hindi, Swahili en Lofa, ook nog een beetje Engels spreken, de voertaal in Sierra Leone.

42.300 wapens werden ingeleverd, door 72.000 ex-strijders. Eerst gold 'One Person One Gun' om voor onderdak, cash en een cursus in aanmerking te komen, maar dat

accepteerden de krijgers die met speren, bijlen en machetes gevochten hadden niet. Besloten werd de eis omlaag te schroeven naar 'One Gun' per gevechtseenheid, bestaande uit een commandant en zoveel mannen als hij maar wilde. De blauwhelmen en Milobs die toezicht hielden stelden al die mensen aan de poorten maar zelden vragen of ze wel echt gevochten hadden: ze voelden zich onder druk van donoren staan om zoveel mogelijk mensen in de demobilisatiekampen toe te laten. Hoe meer, hoe succesvoller het programma, redeneerden de geldgevers.

Vooraf demobiliserende kindsoldaatjes deden het goed als fondsenwervertjes. Publiek geheim is dat vele van de duizenden 'kindsoldaten' die zich voor demobilisatie meldden in werkelijkheid de zonen en dochters van rebellencommandanten en van lokale ontwapeningsprogramma-medewerkers waren. De Unicef-tehuizen die uit de grond werden gestampt, zagen ze als kostscholen waar hun kids gratis gevoed en geschoold werden.

'Het is me allemaal wat,' zeg ik, als ik het rapport dichtsla. 'Nou,' beaamt mijn Sierra Leonese buurman. Hij heeft nooit gevochten, maar wilde na de oorlog wel graag een computercursus. Hij meldde zich dus bij een rebellencommandant die bijverdiende door mensen als mijn buurman te registreren als ex-krijger, waardoor ze recht op een cursus naar keuze verwierven. 'Om op een rebel te lijken heeft hij me met een mes van rituele littekens voorzien. Deed pijn, man, maar ik weet nu wel hoe Word werkt.'

BERICHT UIT AFRIKA